

שמעתא עמיקתא

גליון תרצ"ח | פרשת מטות מסעי | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ק וראש כולל הוראה רמות

הלכות מצויות לבין המצרים (ב)

כ י ב ו ם

שבוע שחל בו ת"ב, אסור לכבס, אפי' דעתו ללבוש הבגד לאחר ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א)]. ואין איסור כיבוס משום מלאכה, אלא כדי למעט בשמחה, להראות אבלות ושלא יסיח דעתו ממנה. [מ"ב (סי"ק כא וסי"ק מב)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מר"ח. [רמ"א (שם)].

אין לו אלא מלבוש אחד

אפילו אין לו אלא מלבוש אחד, אסור לו לכבס בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (שם)]. אבל מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב מותר (אף לנוהגים להחמיר מר"ח). [מ"ב (סי"ק כט)].

נתלכלכו כל בגדיו בזיעה

נתלכלכו כל בגדיו בזיעה, הרי הוא כמי שאין לו אלא חלוק אחד, שמותר לו לכבס חלוק עד שבוע שחל בו ת"ב. [בעל השבט הלוי (מבית לוי בהמ"צ עמי י אות ב')]. אבל בגיהוץ אין להקל. [שם]. אלא אם כן יש משום כבוד הבריות. [נעי' להלן שמבואר שמתירים אפי' כיבוס במקום בכה"ב]. ועדיף לכבס מאשר לקנות בגד חדש לצורך זה. [שם]. וכן דעת הגרשי"א זצ"ל (נטעי גבריאל פל"ז הגה יז) שבמקום שהתירו כיבוס (ושם איירי לענין בגדי קטנים) אין להחמיר ולקנות אחרים חדשים].

לצורך מצוה

כיבוס לצורך מצוה מותר אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. כגון אשה הלובשת לבנים לצורך ימי טהרתה. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי"ק ל)].

לכבוד שבת

כיבוס לכבוד שבת נהגו לאסור, אכן אם אין לו בגד לכבוד שבת רשאי לכבסו. [מ"ב (סי"ק לב)]. ואעי"פ דשם מייירי לענין כתונת י"ל שכתב כן לפי המנהג שכת' הרמ"א שם, אבל לדידן שנוהגים כהגר"א להחליף גם שאר הבגדים שרי. וכן הביא בנטעי גבריאל (פליה אות ו)].

הפיפת פאה נכרית

י"א שאסור לחפוף פיאה נכרית דבכלל כיבוס הוא. [הגרשי"א זצ"ל (רבבות אפרים ח"יו סיי רצא אות א). ויש מקילין. [הגרנ"ש זצ"ל (רבבות אפרים שם) משום שאין לפאה נכרית דין בגד].

צהצוה נעליים

מותר לצחצח נעלים כי אין בזה משום כיבוס. [בעל שבה"ל (שם עמי' כג הגה ז) ואולי"צ (פכ"ז אות א)].

ניקוי כתם

מותר לנקות בגד מכתם. [הגרש"א (מבקשי תורה חכ"יו עמי' תל) והגרשי"א זצ"ל (הל' ומנהגי בהמ"צ עמי' מוז)].

בגדים העשויים להתלכלך תדיר

בגדי עבודה שעשויים להתלכלך תדיר (כגון של אינסטלטור, עובדי נקיון וכדו'), אם צריכים להם מותר לכבסם. [נעי' ברמ"א (שם סעי' יד) שהתיר לכבס בגדי הקטנים שמתלכלכים תדיר. וביאר הלבוש כי אין בכיבוס זה משום שמחה. והביאו חמ"ב (סי"ק פה). ולפי"ז י"ל ד"הה' בכיוצ"ב. ובדרך זה כתב בנטעי גבריאל (פליה אות ז)]. ועי' להלן לענין סדינים, מגבות וכדו', במקומות צבורים.

הבגד עלול להפסד

בגד שהתלכלך ואם לא יכבסנו יפסד מותר לכבסו. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות טא)].

להוסיף בגדים של גדולים בשעה שמכבס בגדי קטנים

כשמכבסים בגדי קטנים במכונת כביסה (עיין להלן) אסור להוסיף בגדי גדולים. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט טוט נט)].

בגדי קטנים

אסור לגדולים לכבס כסותם של קטנים ויש להחמיר אף כשלא הגיעו לחינוך. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ד)]. וי"א שאיסור זה נוהג משבוע שחל ת"ב. [שו"ע (שם). וכת' הפמ"ג (א"א סי"ק לח) שכן מוכח מהרמ"א שדתיק ליה להשו"ע]. וי"א שנוהג מר"ח. [נעי' במ"ב (סי"ק פב) שכת' בשם הא"ר דלדידן יש להחמיר בתספורת מ"יו בתמוז וכיבוס מר"ח, ובחי"א כתב דלצורך קטנים אין להחמיר אף לפי מנהגינו אלא בשבת זו, ע"כ]. והעיקר כדעה הראשונה. [חונדל לנער (פכ"א סוף הגה א)]. ועיין בסמוך.

בגדי קטנים העשויים להתלכלך

בגדי קטנים (אפי' הגיעו לחינוך) העשויים להתלכלך תדיר, מותר לכבסן אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [רמ"א (שם) ופמ"ג (שם א"א סי"ק טז)]. ובאופן זה מותר לכבס אפי' הרבה (בגדים של קטנים) ביחד אם עושה כן ע"י מכונת כביסה. [נעי' במ"ב (סי"ק פג) שכת' דלא יכבסו הרבה ביחד. ובמכונת כביסה שהיא טרחא א' מסתבר דשרי אפי' הרבה ביחד. וכ"כ בחונדל לנער (פכ"ב סוף הגה ב)].

לבישת בגדים מכובסים

אסור ללבוש בגדים מכובסים (אף שכיבסם לפני ר"ח). ובני אשכנז נוהגים להחמיר בזה מר"ח, ובני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א) ורמ"א (שם)].

לצורך מצוה

לצורך מצוה, כגון אשה בימי ליבונה מותרת ללבוש, ולהציע תחתיה לבנים (אבל בת"ב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה). [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי"ק ל)].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגישה לצורך שידוכין בט' הימים רשאי ללבוש בגדים מכובסים, אם יש צורך בדבר. [הגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד הגה 44)].

לכבוד שבת

לכבוד שבת לובשים בגדים מכובסים. [נעי' במ"ב (סי"ק לב)]. ואעי"פ דשם מייירי בכלי פשתן, יעוין בביאור הגר"א שנקט שהיתר זה נלמד ממה שהתירו לכבס לכבוד שבת. ודעת הגרשז"א זצ"ל (הלכ"יש ביה"מ פי"ד הגה 25) שכל מקום שמותר בגדי שבת מותר גם במכובסים, ואי"כ לפי מנהג דידן להקל בבגדי שבת בשבת חזון הי"ה לזה. ודעת הגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי בהמ"צ הגה 41) דהיתר זה הוא בגדר הותרה].

בגדי זיעה

מותר אפי' בט' הימים ללבוש בגדי זיעה (גופיה, גרביים, וכדו') מכובסים. [נעי' ברמ"א (רסי' תקנא) שהתיר להחליף הכותנות לשבת חזון. ועי' במ"ב (סי"ק ו) שהתיר גם להחליף גרביים כיון שהוא בגד שלובשים רק מפני הזיעה (עיי' במ"א סי"ק ד), אע"פ דהתם קאי לפי המנהג שאסור ללבוש בגדים מכובסים בשבת. ולכאז' אין לומר דדוקא לכבוד שבת התיר שהרי למנהג זה אין כבוד שבת מתיר, אלא טעמו להתיר מחמת שהם בגדי זיעה. וכן הוא בערוה"ש (יו"ד סי' שפד אות ז). וכן התיר בעל השבה"ל (שם עמי' די הגה ד) ע"פ ההפ"ש (סי' שפט סי"ק ב). וכן פסק הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות מט)]. וי"א שמ"מ לכת' יש ללבשם קצת לפני ט' הימים. [הגרשי"א זצ"ל (שם) ודעתו שם שחולצה שלובש תחתיה גופיה קצרה בכלל בגדי זיעה]. ואף למחמירים אם לא הכין לפני ט' הימים, עכ"פ כשצריך להחליפם יניחם על הרצפה, ואח"כ ילבשם. [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ הגה ט). ועי' בשמעתא עמיתקא גליון שצ"ז].

מסיבת שידוכין

במסיבת שידוכין הנערכת בט' הימים, מותרים החתן והכלה ללבוש בגדים מכובסים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד אות י והגה 25)].

במקום שמותר ללבוש בגדי שבת

כל מקום שמותר ללבוש בגדי שבת ה"ה בגדים מכובסים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד הגה 25)].

מגבות, מפות וכדו' מכובסים

סדינים

מראש חודש עד ת"ב (לבני אשכנז, ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להציע המטות בסדינים מכובסים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א)]. ואף לכבוד שבת נהגו איסור. [מ"ב (סי"ק לג)]. ומ"מ מותר להציע סדינים מכובסים עבור אורחים הבאים לביתו. [בעל השבט הלוי (שם עמי' טז הגה יח)].

מגבות

מר"ח (ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להשתמש במגבות מכובסים. [שו"ע (שם)]. ובמקום צבורי מותר להשתמש במגבות מכובסים ואף לכבסם מותר. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"יש עמי' תכא)].

מפות

מר"ח עד ת"ב (ולבני ספרד משבוע שחל ת"ב) אין להשתמש במפות מכובסים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א)]. ומ"מ לכבוד שבת מציעין לבנים כמו בשאר שבתות. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי"ק לג)].

הכנת הבגדים ע"מ להתיר לבישתם

אסור ללבוש בגדים מכובסים כמבואר לעיל, אלא שמחמת שבדרך כלל יש צורך בהחלפת בגדים בימים אלו מחמת החום וכדו', ניתן ללבושם זמן מה לפני הגעת זמן האיסור ע"מ להתירים בלבישה. [נעי' ברמ"א (יו"ד סי' שפט סעי' א) ובשי"ך (סי"ק ד) לענין אבילות. וכן הוא בכה"ח (שם אות קצא)]. וילבשם בכדי שתקלט בהם זיעה. [אור לציון (פכ"ז הגה א)]. או בכדי שיהיה מורגש שהוא קצת משומש (והוא כחצי שעה, והכל לפי הענין). [הגרשי"א זצ"ל (קע"מ הגה ח)]. ואין צריך להשתמש בכל הבגד, אלא די במקצתו. [הגרשי"א זצ"ל (אבני ישפה ח"י"ג נח ענף א)].

כמה בגדים ביהד
כשלובש בגדים ע"מ להתירים בשימוש מועיל אף ללבוש כמה בגדים ביחד. [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ עמי' לט הגה יט) אם מתקמטים קצת. וכן פסק באור לציון (פכ"ז הגה א)].

לשפנפם ברצפה

י"א שמועיל (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להניח הבגדים ע"י קרקע ע"מ להתירים ללבישה. [כרם שלמה (יו"ד סי' שכת)]. ויש מחמירים. [אור לציון (פכ"ז הגה א) דלא דמי לבגד שהתלכלך בזיעה, שבגד זה שביאור לאדם אחר לא יהא מאוס עליו כבגד שיש בו זיעה]. **ואם שכח להכין בגדים לפני הזמן, יכול לסמוך על המקילין בתנאי שיניחם על הרצפה באופן שניכר הלכלוך באופן שמרגיש שצריך לכבסם.** [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי' תיד)]. וכן בכל שעת הדחק ניתן לסמוך על היתר זה. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות מט)]. ועי' מש"כ לענין בגדי זיעה.

להשהות הבגד עם כביסה שאינה נקיה

במקום הצורך, ניתן (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להשהות בגדים המכובסים עם הכביסה שאינה נקיה עד שהבגדים קולטים הריח של הכביסה. [הגרשי"א זצ"ל (אבני ישפה ח"י"ג נט ענף ד)].

לישן על בגד מכובס בתשעת הימים (ע"מ להתירו בלבישה)

אם ישן על בגד מכובס (אף תוך ט' הימים), הרי זה כמו שלבשן אחר ומותר ללבוש. [הגרשז"א זצ"ל (דברי סופרים קצור הל' אבילות פל"ז אות לה) ואין בכה"י משום הצעת סד"ן מכובס, עייניש]. **לבקש מבן ספרד או קטן שילבשנו עבורו (עד שבוע שחל בו ת"ב)**
מותר לבן אשכנז לבקש מבן ספרד הנוהג היתר בזה עד שבוע שחל בו ת"ב, ללבוש עבורו בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו ת"ב כדי להתירים בלבישה. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי' שמח)]. וכן מותר לבקש מקטן (אפי' בשבוע שחל בו ת"ב). [וכן ראתי עצה זו בקע"מ (סוף הגה ד)].

בגדי זיעה

למחמירים לעיל שאסור להחליף בגדי זיעה, אם צריך להחליפם יניחם על הרצפה, ואח"כ ילבשם. [נעי' במנח"מ (ח"י סי' מד). וכן פסק הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ הגה ט)].

מגבות

מגבות, ע"מ להתירים בשימוש די לנגב בהן פ"א לפני זמן האיסור. [אור לציון (פכ"ז הגה א)].

הכנת הבגדים בשבת

מותר ללבוש בגדי שבת ולהחליפם אחר כמה שעות שלבשם בלילה ובבוקר כדי שיהיה מותר ללבושם בתשעת הימים. [בעל השבה"ל (מבית לוי חיי"מ עמי' מט אות ה)]. ויעשה כן באופן שאינו ניכר שעושה לצורך חול, כגון כשקם מהשינה, ילבש חולצה מכובסת. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"יש פי"ד אות כ), כה"ח (סי' תקנא אות צא) ואור לציון (ח"י"ג פכ"ז אות א)].

בגדים שאינם ראויים לשבת

היתר הנ"ל אינו שייך בבגדים שניכר עליהם שהם בגדי חול. [אור לציון (ח"י"ג פכ"ז הגה א ד"ה ומי וארוחת שבת (פכ"ב סוף הגה רפב)].

לומר בפיו שמחליף בגדיו לצורך חול

יש לזהר מלומר שכונתו עבור ההכנה. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש ח"י"ב פל"ד אות יח)].

גיהוץ

אין גלחץ בגדים אפילו ע״מ ללובשם לאחר ת״ב. למנהג עדות המזרח יש להחמיר משבוע שחל בו ת״ב. [שו״ע (סעי' א) אול״צ (אות ב)]. ולמנהג בני אשכנז מר״ח. [רמ״א (שם) ובה״ל (ד״ה ואנן)].

גיהוץ בוגד שכבר לבשו

יש מי שאומר שגיהוץ האסור הוא הגיהוץ של אחר כביסה שהוא בכלל ניקוי הבגד, אבל מותר לגחץ בגדים שכבר לבשם ונתקמטו. [הגרנ״ק זצ״ל (חוט שני ר״ה עמי תטו)].

פאה נכרית

סירוק פאה ללא עזרת חומרים אינה בכלל גיהוץ ומותרת. [הגרש״א זצ״ל (שם פסיט אות ט)].
לבישת בגדים מגוהצים

אין ללבוש בבגדים מגוהצין כי הגיהוץ עושה אותן כחדשים. [מ״ב (סי' תקנא ס״ק מד)]. ואם לבשן זמן מה לפני ט' הימים מותר ללובשן אפי' גיהוץ ניכר. [הגרש״א זצ״ל (שלמי מועד עמי תפ)]. וכמו״כ ניתן לקמטם קצת לפני הלבישה. [הגרנ״ק זצ״ל (ארחות רבינו ח״ב עמי קלד)].

לצורך שבת

בגדים מגוהצים חמירי מבגדים מכובסים ועל כן אף לצורך שבת אסור ללובשן (אם לא לבשם כלל אחר הגיהוץ), ומ״מ יכול לקמטם קצת לפני הלבישה כנ״ל. [הגרנ״ק (שם)].

בגדים חדשים

בגדים חדשים (אפי' לא מברכים עליהם שהחיינו), בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן, אסור ללבוש בשבוע שחל בו ת״ב. [שו״ע (שם סעי' ו) ומ״ב (ס״ק מה)]. ובני אשכנז מחמירין מר״ח ואילך. [רמ״א (שם)].

בגדים שאינם חשובים (נעלים, גרבים וכדו')

אפילו בגדים חדשים שאינם חשובים (שאין צריך לברך עליהם שהחיינו) כגון מנעלים חדשים, גרביים וכיו״ב, אסור ללובשם (מר״ח לבני אשכנז ובשבוע שחל בו ת״ב לבני ספרד). [מ״ב (ס״ק מה)]. ועי' לעיל בברכת שהחיינו לענין לבישת בגדים חדשים בשבת.

בגדים חדשים בשבת חוץ (שלא מברכים עליהן שהחיינו)

אף לנוהגים ללבוש בגדי שבת בשבת חוץ אין רשאים ללבוש בגדים חדשים אפי' אם לא מברכים עליהן שהחיינו. [אגמ״ (אוי״ח ח״ג סי' ס)]. ויש מפורסי עדות המזרח המתירים כשאינו צריך לברך עליהן שהחיינו. [כה״ח (אות פט)].

שבת חתן / חתן בר מצוה

מי שיש לו נשואין בשבוע שלאחר ת״ב, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מ״ב (ס״ק ט)]. וכן נער בר מצוה שעלייתו לתורה בשבת חוץ, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מבית לוי (דיני ימי בין המצרים)]. וילבשם לפני זמן האיסור שלא יהיו כחדשים.

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגיהה לצורך שידוכין בט' הימים, מותר לו ללבוש בגד חדש אם יש צורך בדבר. [חזו״א (ארחות רבינו ח״ב עמ' קל אות א) והגרש״א זצ״ל (הלכות ומנהגי ביהמ״צ עמי סד הגה 44)].

בגדי שבת

מר״ח עד ת״ב אסור ללבוש בגדי שבת. [רמ״א (סי' תקנא סעי' א)]. ואיסור זה הוא באופן שהן ניכרים שהם בגדי שבת, אבל במה שמיוחדו לשבת אינו כבגדי שבת אם אינו ניכר, לכן מותר ללבוש טלית קטן מיוחד לשבת כיון שאין ניכר שהוא של שבת, וכמו כן מותר ללבוש כובע של שבת כיון שאין ניכר שהוא של שבת. [הגרנ״ק זצ״ל (חוט שני ר״ה עמי תד)].

שבת חוץ

אפילו בשבת חוץ אין מחליפין ללבוש בגדי שבת, כי אם הכתונת לבד. [רמ״א (סי' תקנא סעי' א)]. אולם כבר התפשט המנהג ברוב הקומות ללבוש בגדי שבת ואפי' בשבת שחל בו ת״ב,

ויש משנים בגד אחד. [מ״ב (סי' תקנא ס״ק ו) וכה״ח (אות יג)].

בערב שבת

מותר ללבוש בגדי שבת בער״ש י״א מחצות היום ואילך. [הגרש״א זצ״ל (קע״מ פ״ד אות יט)]. וי״א מהשעה שרגיל ללובשם כל ער״ש. [הגרש״א זצ״ל (שלמי מועד פ״צ הגה 51)].

במוצאי שבת

י״א שבמוצ״ש מותר להמשיך ללבוש בגדי שבת שלשב בשבת. [א״א מבוטשאטש (שם) והגרש״א זצ״ל (קע״מ פ״ד אות יט) כי האיסור הוא התחלת הלבישה ולא במה שכבר לבוש ועומד]. וי״א שלאחר הבדלה יש לפושטם. [הגרנ״ק זצ״ל (קע״מ שם)]. וכל א' ינהג כפי מנהגו. [הגרש״א זצ״ל (פ״ד הגה 88)].

בעלי ברית

מילה שהיא מר״ח עד ת״ב נוהגים שבעלי ברית לובשים בגדי שבת. [רמ״א (סי' תקנא סעי' א) ומ״ב (ס״ק ד)], אפילו הם מכובסים. [הגרש״א זצ״ל (הליכ״ש פ״ד הגה 25)].

מי בכלל בעל ברית

בעלי ברית הם אב ואם הבן, המוחל והסנדק. [מ״ב (ס״ק א)]. וכמו כן חסבים (אבי אבי הבן ואבי הוילדת) והסתבות, האחים והאחיות של הרך הנימול, אם רגילים ללבוש בגדי שבת לצורך זה. [שעריי״ת (ס״ק ג) ומשי״כ שהייה האחים והאחיות כן דעת הגרש״א זצ״ל (שם פ״ד הגה יד)]. אבל המכניס והמוציא התינוק (קוואטער), י״א שאינו בכלל זה ויש מקילים, ומ״מ האשה המכנסת התינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מצותה. [מ״ב (ס״ק א) ושעה״צ (אות א)].

פדיון הבן

המותרים בברית מילה (ועי' לעיל), רשאים ללבוש בגדי שבת בפדיון הבן. [כה״ח (אות ז)].

פשיטת בגדי שבת לאחר הברית או הפדיון

עיינ' משי״כ לענין פשיטת בגדי שבת מיד במוצ״ש שהבאנו מחלוקת בדבר, ומ״מ בברית מילה אפשר להקל ואין צריך לפושטם באותו יום. [דהרי אף מהמ״ב (שם ס״ק לד) משמע להתיירא שהרי כתב להפשיטם דוקא לענין ברית מילה בת״ב. וייל דלא דמי לבגדי שבת במוצ״ש דהכא הוי כיו״ט שלהם].

בר מצוה

מותר לבחור הבר מצוה, לאביו, לאמו, לסבים ולסתבות, ללבוש בגדי שבת אפי' מכובסים. [הגרש״א זצ״ל (שם פ״ד אות ח, הגה יא והגה 25)]. וי״א שמותר רק עד שבוע שחל בו. [קובץ תשובות (ח״ג סי' לה)]. ומ״מ בשנה שחל ת״ב בשבת ונדחה, אפשר להקל על שבוע שחל בו ת״ב. [שם].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגיהה לצורך שידוך בט' הימים מותר לו ללבוש בגדי שבת. [חזו״א (ארחות רבינו ח״ב עמי קל אות ב), הגרש״א זצ״ל (הלכות ומנהגי ביהמ״צ עמי סד הגה 44) והשבט הלוי (ח״ס סי' קלא אות ד)].

רחיצה

יש נוהגים שלא להתרחץ מר״ח, ויש שאין נמנעין אלא בשבוע שחל בו ת״ב. [שו״ע (סי' תקנא סעי' טז)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מר״ח. [רמ״א (שם)]. ומנהג בני ספרד בארץ ישראל להמנע רק בשבוע שחל בו ת״ב. [אור לציון (פכ״ז אות ה)].

רחיצה בצונן

אין רוחצים אפי' כוללים כל הראש. [מ״ב (ס״ק צד צו)]. ואף בזה״ז שלא הולכים יחפים מותר פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן. [מ״ב (ס״ק צד צו)].

פניו ידיו ורגליו

פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן. [מ״ב (ס״ק צד צו)]. ואף בזה״ז שלא הולכים יחפים מותר לרחוץ הרגלים. [שבט הלוי (ח״ז סי' עז אות ב). ועי' בארחות רבנו (ח״ב עמי קלד ב) בשם הגרנייך זצ״ל].

ומותר אף ע״י סבון אם עושה להעביר זוהמא או ריח רע. [הגרש״א זצ״ל (שם פ״ד הגה כד)].

שיטור פניו ידיו ורגליו

הפנים
: כוללים כל הראש. [ד״ה״ח (סי' קל אות ז) וכה״ח (אות קצט) אפי' בדעת המ״ב. ויעי' בקע״מ בשם הגרנייך והגרנ״ק זצ״ל שנקטו נמי כן].
הידיים
: י״א שהיינו כל היד והזרוע עד חיבורם לגוף. [א״א מבוטשאטש (על סעי' זו)]. וי״א שהוא עד המרפק. [הגרנ״ק זצ״ל (קע״מ פ״ג הגה ד)]. וי״א שהוא עד סוף פיסת היד. [הגרנ״ק זצ״ל (שם)]. ולמעשה יש להקל בכל השטח שעליו עלול להיות לכלוך. [הגרש״א זצ״ל (שם הגה לד)].
הרגלים
: היינו מכף הרגל עד הברך. [הגרנ״ק זצ״ל (שם)].

גדר מים צוננים

במקום שמוותר לרחוץ במים צוננים, אין צריכים המים להיות צוננים גמורים, אלא אפי' אם מעורב בהם קצת מים חמים להפגז צינתם מותר, ובלבד שלא יהיו המים חמים עד שנהנין מחום המים. [הגרש״א זצ״ל (אשרי האיש פסיט אות מג). ועי' בש״ך (סי' קפח ס״ק יד) בשם הרטב״א ובאור לציון (ח״ב פל״ה אות ג בהגה)].

מצטער מחמת מניעת הרחיצה

מי שמניעת הרחיצה גורמת לו צער, אין לו להקל משום כך להתרחץ. ואם מצטער ביותר וסבלו רב, מותר לו כפי ההכרח ללא סבון. [הגרש״א זצ״ל (שם פ״ד אות יח והגה כז)].

מצטער מחמת הזיעה

במקומות החמים מאוד כמו באר״י, יש מתירים במקום הצורך לרחוץ כל הגוף בצונן, להעביר הזיעה. [חזו״א (מבית לוי עמי יז הגה ב), אגמ״ (אה״ע ח״ד סי' פד אות ד) ותשובות והנהגות (ח״ב ססי' רס)]. ובמקום שאי״א לנקות הזיעה ללא סבון וכדו', אפשר להתרחץ עם סבון לפי הצורך. [שבט הלוי (ח״ח סי' קצז)]. ומ״מ הדבר מסור ללב יראי ה' מתי להקל בכל זה. [שבט הלוי (שם)].

להסיר לכלוך

אם התכלך, רשאי לרחוץ אותו המקום על מנת להעביר הכללוך. [דהרי אפי' בת״ב מותר לו בזה כמבואר בשו״ע (סי' תקנד סעי' ט)]. ואם גופו מלוכלך בכמה מקומות והוא טורח לרחוץ מקומות המטונפים כל אחד בפני״ע מותר להכנס במים לרחוץ כל גופו בפעם אחת בכדי להסיר הכללוך שעליו. [מ״ב (סי' תריג ס״ק א)].

קטנים

מנהג זה תקף אף לקטנים הרוחצים לתענוג, אבל לצורך רפואה או שמלולכלים מותרים. [מ״ב (ס״ק צג) וחנוד לנער (פכ״ו הגה ד)]. וילדים קטנים בני ג' – ד' שנים מותרים ברחיצה בכל אופן. [חנוד לנער (שם)]. וי״א שאם תמיד רגילין להתרחץ כל יום יש להקל עד בר מצוה. [הגרנ״ק זצ״ל בשם הגרש״א זצ״ל (קע״מ בהגה)]. ועכ״פ במקומות החמים אפשר להקל להם אפי' הגיעו לחינוך. [הגרנ״ק זצ״ל (קע״מ שם)]. ולבני עדות המזרח אין לאסור רחיצה לקטנים פחותים מגיל בר מצוה (אף אם הגיעו לחינוך), אף בשבוע שחל בו ת״ב. [אור לציון (שם הגה ח)].

לצורך רפואה (מקלחת לפני לידה וכדו')

מותר להתרחץ לצורך רפואה, אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו ת״ב. [מ״ב (סי' תקנא ס״ק פח)]. ולכן מעוברת שהגיע קרוב לעת לידתה שטוב לה לרחוץ בחמין, בכל אלו שרי, דהוי לרפואה ולא לתענוג. וכן יולדת או מי שהוא אדם חלוש ואמר לו הרופא שצריך לרחוץ בכל יום בחמין שרי, מלבד בת״ב עצמו שצריך ליוזר מזה. [שעה״צ (אות צד)].

לצורך מצוה (טבילת ערב שבת וכו')

רחיצה לצורך מצוה מותרת, ולכן נדה רוחצת וטובלת בחמים בימים אלו (פרט לת״ב). [רמ״א (סי' תקנא סעי' טז)]. ואפי' אם טובלת ליל י' באב, יש אומרים שמותר לה לרחוץ בערב תנ״ב כדרכה בחמין אם א״א לה לרחוץ ליל י'. [רמ״א (שם) וכתב המ״ב (ס״ק צב) שאף בחמין שריא]. ויש אומרים שתרחוץ בערב ת״ב אפילו אפשר לה לרחוץ בליל מוצאי ת״ב. [בה״ל (ד״ה אם א״א)]. והמנהג לחוף רק בליל מוצאי ת״ב. [ששבה״ל (סי' קצט על סעי' ד אות ב)]. וכמו כן אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט אפילו בחמים כדרכה בשאר ימות השנה, הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה. [רמ״א (סי' תקנא סעי' טז) וכתב המ״ב (ס״ק צב) שאף בחמין שריא. ודעת הגרנ״ק זצ״ל (חוט שני יו״ט עמי שמו אות ה) שמותר להתרחץ לצורך מצות עונה אם גופם מלוכלך מזיעה].

טבילת לפני התפילה, ערב שבת וטבילת עזרא

הנוהג לטבול בכל ער״ש מותר לו לטבול בצוננים גם בשבת שחל בימים אלו, ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצנה אסור. [מ״ב (סי' תקנא ס״ק צה ושעה״צ אות צח) וערות״ש (אות לה)]. וכמו כן המקפיד על טבילת עזרא רשאי לטבול בט' הימים במים צוננים. [הגרש״א זצ״ל (אשרי האיש פסיט אות מד). והחזו״א (קע״מ פ״ג הגה יד) התיר אף למי שאינו מקפיד]. ואם קשה לו לטבול בצוננים יש מקילים לטבול אף בחמים. [כה״ח (אות קא)]. והמקפיד לטבול כל יום, י״א שאינו רשאי לטבול בט' הימים. [הגרש״א זצ״ל (שם)]. ויש מקילים אף בזה. [הגרש״א זצ״ל (הלכ״ש פ״ב הגה 37)]. והמיקל כסברא אחרונה, יש לו על מי לסמוך.

שחיה מטעמי בריאות

אין להתיר לעשות שחיה בימים אלו אף כשעושה כן רק מטעמי בריאות. [הגרש״א זצ״ל (שם פ״ד הגה 61)]. ואם הוא לצורך רפואה שרי. [כמבואר לעיל בשם המ״ב לענין רחיצה לצורך רפואה].

לצורך פגישת שידוכין

מותר במקום צורך להתרחץ במים צוננים לצורך פגישת שידוכין. [הגרש״א זצ״ל (פסיט אות ט)].

לצורך שבת

בערב שבת של חוץ אפילו אם הוא רגיל לרחוץ בכל ער״ש בחמין כל גופו, אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן. [רמ״א (שם סעי' טז) ומ״ב (ס״ק צה)]. ויש להקל בחפיפת הראש בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. והי״ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. [רמ״א (שם) ומ״ב (ס״ק צז)]. אבל רק במים בלבד ללא סבון או שמפו. [מ״ב (ס״ק צז)]. ומי שמזיע הרבה ואינו יכול להעביר הזיעה ללא סבון מותר לו אף להשתמש בסבון ושמפו. [שבט הלוי (ח״ס סי' קצז)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות יש לשלוח דוא"ל למערכת: amikta@amikta.co.il

© שמעתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503